

تأثیر موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان پسر دوره راهنمایی

^۱ مجید حبیبی پور

^۲ حمید حبیبی پور

^۳ مریم حبیبی پور

^۴ دکتر علیرضا رجایی

تاریخ وصول:

تاریخ پذیرش:

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی بر میزان پرخاشگری دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌پردازد. این تحقیق یک پژوهش نیمه تجربی از نوع پیش آزمون - پس آزمون می‌باشد و کلیه دانش آموزان پسر دوره راهنمایی شهرستان مشهد در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵، جامعه آماری آن را تشکیل می‌دهند. که از بین آنها به صورت تصادفی خوشه‌ای، نمونه آماری شامل ۳۰ دانش آموز پسر انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه ۲۹ سوالی پرخاشگری آرنولد اچ باس و مارک پری استفاده شده است که پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و آمار استنباطی آزمون t (مقایسه گروه‌های وابسته)، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج به دست آمده بیانگر تأثیر مثبت و معنادار موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی بر کاهش پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی و خشم دانش آموزان دوره راهنمایی، بود. اما تأثیر آن بر کاهش خصومت دانش آموزان این دوره، معنادار نبود.

۱) کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه علامه طباطبایی

۲) کارشناس ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد واحد تربت جام.

۳) دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد

۴) عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت جام.

واژگان کلیدی: پرخاشگری، خشم، خصومت، موسیقی، موسیقی ملایم غیر کلامی

ایرانی.

مقدمه

پرخاشگری^۱ در زندگی انسان آن چنان رایج بوده که بشر اصولاً آن را بدیهی تلقی می- کرده است و حتی عده‌ای عصری را که ما در آن زندگی می‌کنیم به نام عصر پرخاشگری می‌نامند (برازجانیان، ۱۳۸۰). از طرف دیگر هم اکنون ما در دوره‌ای زندگی می‌کنیم که انقلاب در تکنولوژی ارتباطات از طریق انتقال سریع و آنی، سرعت گرفته و این انتقال سریع موجب یک دنیای به هم پیوسته جهانی گردیده (موری^۲، ۲۰۰۴) و خواسته یا ناخواسته ما در عصر جهانی شدن قرار گرفته‌ایم. و امواج آن خواه یا ناخواه سراسر گیتی را در نور دیده و چهره جهان امروز و فردا را نسبت به بیست قرن اولیه زندگی بشر متحول ساخته است (بهشی، ۱۳۸۷). و چون جهانی شدن مجموعه‌ای درهم تنیده از نیروها و روندهایی است که دنیای معاصر را شکل می‌دهد (بوتری^۳، ۲۰۰۶) و مفهومی پیچیده در علوم اجتماعی می‌باشد (کمبریج^۴، تامسون^۵، ۲۰۰۴) باید متناسب با شرایط کنونی به دنبال حل مسائل و مشکلات آن باشیم. که یکی از مهم‌ترین آن‌ها پرخاشگری است، زیرا هم اکنون جهان بر اثر گسترش امکانات و وسایل ارتباط جمعی آن قدر کوچک شده که هر حادثه‌ای در هر گوشه‌ای از جهان بر سایر نقاط جهان مستقیم و یا غیرمستقیم تأثیر می- گذارد. به عبارت دیگر اگر انسان امروزی، قصد تخریب و آزار رساندن به ساحت اجتماعی و ضرر رساندن به هم نوعان خود را داشته باشد، امکانات و وسایل این عمل بیش از هر زمان دیگری مهیا است، لذا هرچه این وسایل آسیب رسان بیش تر در اختیار انسان قرار بگیرد نیاز به نیروی مهار کننده انسان که از این وسایل و امکانات سوء استفاده ننماید، بیش تر است (ملکیان، ۱۳۸۳).

1. Aggression
2. Morey, A.I.
3. Bottery, M
4. Cambridge, J.
5. Thompson, J.

لازم به ذکر است که هر عملی که در آن صدمه یا ضرری به فرد یا افرادی دیگر برسد در حیطه پرخاشگری قرار نمی‌گیرد. بلکه با توجه به بیش از دویست و پنجاه تعریف متفاوت که از پرخاشگری ارائه شده است، ویژگی کلی پرخاشگری که مورد قبول اکثریت می‌باشد این است که:

- ۱) رفتار پرخاشگرانه باید توسط فرد مورد پرخاشگری، به صورت منفی ادراک شود،
  - ۲) در رفتار پرخاشگرانه باید قصد و نیت آزار رساندن باشد (عارفی، ۱۳۷۸).
- به عنوان مثال، ارونسون (نقل از برازجانیان، ۱۳۸۰، ص ۵) پرخاشگری را «عملی تعریف می‌کند که هدفش اعمال صدمه و رنج باشد». هم‌چنین مؤلفین کتاب خلاصه روان-پزشکی، پرخاشگری را «احساس‌ها، عقاید یا اعمال خصمانه و خشم آگین معطوف به یک شخص یا شی می‌دانند» (کاپلان^۱ و سادوک^۲، ترجمه پورافکاری، ۱۳۷۸، ص ۲۴).
- اتکینسون^۳ و همکاران (ترجمه براهنی و همکاران، ۱۳۷۸، ص ۷۴۴) پرخاشگری را این‌گونه تعریف می‌کنند: پرخاشگری رفتاری است به قصد صدمه رساندن (جسمانی یا زبانی) به فرد دیگر یا نابود کردن دارایی دیگران.
- اگرچه بروز پرخاشگری در کودکان بیش‌تر به خاطر وجود موانع در مقابل خواسته‌هایشان است و استمرار ندارد. اما در دوران نوجوانی به خاطر شرایط خاصی که وجود دارد بروز این رفتار اگر مورد بررسی و کنترل قرار نگیرد می‌تواند عواقب وخیمی را در پی داشته باشد (برازجانیان، ۱۳۸۰). که این امر ضرورت و اهمیت دو چندان این پژوهش را مشخص می‌کند.
- با توجه به این که نخستین پژوهش‌های علمی در باب پرخاشگری به عنوان پدیده ناخوشایند بیش از یکصد سال قدمت ندارد (عارفی، ۱۳۷۸) اما پژوهش‌های مختلفی به این موضوع از دیدگاه‌های مختلف پرداخته‌اند که در ادامه به تعدادی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

---

1. Kaplan, Harold I.
 2. Sdok, Benjamin
 3. Atkinson, Rital, and Atkinson, Richard , and Hilgard, Ernest R.

عارفی (۱۳۷۸) به «بررسی پرخاشگری ارتباطی و رابطه آن با سازگاری عاطفی - اجتماعی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر شیراز» پرداخته است. نتایج تحقیق به قرار زیر بود:

۱) بین پرخاشگری آشکار و ارتباطی و سازگاری عاطفی - اجتماعی دانش آموزان رابطه معنی دار وجود دارد. ۲) پرخاشگری آشکار پسران به طور معنی دار بیش تر از دختران و پرخاشگری ارتباطی دختران به طور معنی دار بیش تر از پسران است. ۳) بین ارزیابی های معلمان و دانش آموزان از پرخاشگری آشکار و ارتباطی، همبستگی معنی داری وجود دارد. کاظمی، انصاری، ... توکلی و کریمی (۱۳۸۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر آوای قرآن کریم بر بهداشت روان دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که میانگین نمره بهداشت روان گروه آزمون به طور معنی داری افزایش یافته، اما تفاوت معنی داری بین میانگین نمره بهداشت روان قبل و بعد از مداخله در گروه شاهد دیده نشد. با توجه به نتایج به دست آمده از این مطالعه به نظر می رسد که گوش فرادادن به آوای دلنشین قرآن کریم که به عنوان یک موسیقی عرفانی شناخته شده است می تواند راه و روش مؤثری در جهت بهبود وضعیت بهداشت روانی دانشجویان باشد.

در تحقیقی که توسط انجمن روانشناسی آمریکا^۱ (۲۰۰۳) بر روی پانصد نفر از دانشجویان دانشگاه تگزاس انجام شد، مشخص گردید که موزیک ها و اشعار تند، احساسات و افکار پرخاشگرانه را افزایش می دهد. کرومی^۲ (۱۹۹۸) در پژوهشی که انجام داد، به این نتیجه رسید که موزیک های تصویری تند (خشن)، پرخاشگری نوجوانان و جوانان را افزایش می دهد.

در تحقیقی دیگر پایلا^۳ و همکاران (۲۰۰۲) نتیجه گرفتند که مشاهده پرخاشگری تلویزیونی یا واقعی می تواند پرخاشگری مشاهده کننده را تحریک کند، و همچنین آزمایشی که در میان بچه های ۳ - ۶ ساله انجام شد، مشخص گردید کودکانی که الگوی

1. American Psychological Association (APA)
2. Cromie , William J.
3. Papalia , Diane E., and Wendkos Olds, Sally , and Duskin Feldman, Ruth.

بازی پرخاشگرانه را تماشا کردند، میزان پرخاشگری‌شان بالاتر از کودکانی بود که الگوی بازی آرام را در تلویزیون مشاهده نمودند.

در تحقیقی که توسط کاس^۱ (۲۰۰۶) بر روی تعداد ۴۰ نفر از دانشجویان آمریکایی انجام شد، رابطه‌ای بین موسیقی سنگین (آرام) و پرخاشگری دانشجویان مشاهده نشد.

با توجه به مباحث نظری مطرح شده در خصوص پرخاشگری و ضرورت دو چندان این موضوع در سن نوجوانی هدف پژوهش حاضر آن است که به بررسی «تأثیر موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان پسر دوره راهنمایی»، پردازد. و تلاش شده است تا به فرضیه‌های ذیل پاسخ داده شود.

۱) موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری فیزیکی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

۲) موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری کلامی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

۳) موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خشم دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

۴) موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خصومت دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

روش

این تحقیق یک پژوهش نیمه تجربی از نوع پیش آزمون - پس آزمون می‌باشد و کلیه دانش آموزان پسر دوره راهنمایی شهرستان مشهد در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵، جامعه آماری آن را تشکیل می‌دهند. که از بین آن‌ها به صورت تصادفی خوشه‌ای، نمونه آماری شامل ۳۰ دانش آموز پسر انتخاب شدند.

1. Coss, Shaleen L.

ابزار پژوهش

ابزار پژوهش پرسش نامه ۲۹ سؤالی پرخاشگری آرنولد اچ پاس و مارک پری می باشد که چهار جنبه پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت را می سنجد. پرسشنامه پرخاشگری از همسانی درونی بسیار خوبی برخوردار است. ضریب آلفا برای خرده مقیاس های پرخاشگری فیزیکی کلامی، خشم و خصومت به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳، ۰/۷۷ و ضریب آلفای کل نمرات پرسشنامه ۰/۸۹ است و اجزای پرسشنامه دارای روایی و همبستگی معقولی با یکدیگر بودند.

بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق برای اجرای پیش آزمون ابتدا پرسش نامه پرخاشگری به صورت حضوری و مستقیم بین دانش آموزان پخش شده و پس از جمع آوری آن ها و مشخص شدن نمره پرخاشگری دانش آموزان، به مدت یک ماه موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی در ساعات تفریح دانش آموزان (با استفاده از بلندگوی آموزشگاه) در محیط آموزشگاه پخش گردید. سپس در همان شرایط قبل پرسش نامه ها به دانش آموزان ارائه شده و بعد از جمع - آوری آن ها، داده های به دست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS و آمار استنباطی آزمون t (مقایسه گروه های وابسته) مورد بررسی قرار گرفت که در ادامه به نتایج حاصل از پژوهش اشاره می شود.

فرضیه اول

موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری فیزیکی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می شود.

جدول ۱. نتایج آزمون t (گروه های وابسته) مربوط به پرخاشگری فیزیکی

سطح معنی داری (دو دامنه)	df	t
۰/۰۰۳	۲۹	۳/۲۹۴

با توجه به جدول شماره یک ملاحظه می‌شود که سطح معنی داری (دو دامنه) محاسبه شده معادل ۰/۰۰۳ می‌باشد که در سطح ۰/۰۵ معنادار است ($P < ۰/۰۵$). لذا فرض صفر رد شده و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که بین میانگین نمرات پیش تست و پس تست دانش آموزان پسر دوره راهنمایی در خصوص پرخاشگری فیزیکی تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری فیزیکی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

فرضیه دوم

موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری کلامی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون t (گروه های وابسته) مربوط به پرخاشگری کلامی

t	df	سطح معنی داری (دو دامنه)
۲/۴۴۳	۲۹	۰/۰۲۱

با توجه به جدول شماره دو ملاحظه می‌شود که سطح معنی داری (دو دامنه) محاسبه شده معادل ۰/۰۲۱ می‌باشد که در سطح ۰/۰۵ معنادار است ($P < ۰/۰۵$). لذا فرض صفر رد شده و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که بین میانگین نمرات پیش تست و پس تست دانش آموزان پسر دوره راهنمایی در خصوص پرخاشگری کلامی تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری کلامی دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می‌شود.

فرضیه سوم

موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خشم دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می-شود.

جدول ۳. نتایج آزمون t (گروه های وابسته) مربوط به خشم

سطح معنی داری (دو دامنه)	d.f	t
۰/۰۰۷	۲۹	۲/۸۹۴

با توجه به جدول شماره سه ملاحظه می شود که سطح معنی داری (دو دامنه) محاسبه شده معادل ۰/۰۰۷ می باشد که در سطح ۰/۰۵ معنادار است ($P < ۰/۰۵$). لذا فرض صفر رد شده و فرض پژوهش پذیرفته می شود. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که بین میانگین نمرات پیش تست و پس تست دانش آموزان پسر دوره راهنمایی در خصوص خشم تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خشم دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می-شود.

فرضیه چهارم

موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خصومت دانش آموزان پسر دوره راهنمایی می شود.

جدول ۴. نتایج آزمون t (گروه های وابسته) مربوط به خصومت

سطح معنی داری (دو دامنه)	d.f	t
۰/۱۱۹	۲۹	۱/۶۰۸

با توجه به جدول شماره چهار ملاحظه می شود که سطح معنی داری (دو دامنه) محاسبه شده معادل ۰/۱۱۹ می باشد که در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست ($P > ۰/۰۵$). لذا فرض صفر تأیید شده و فرض پژوهش رد می شود. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که بین

میانگین نمرات پیش تست و پس تست دانش آموزان پسر دوره راهنمایی در خصوص خصومت تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش خصومت دانش آموزان پسر دوره راهنمایی نمی‌شود.

بحث و بررسی

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل داده‌های مربوط به سؤال‌های اول، دوم، سوم پژوهش، شواهد نشان دهنده آن است که کاربرد موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی باعث کاهش پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی و خشم دانش آموزان این دوره می‌شود. به عبارت دیگر می‌توان گفت که اگر در ساعات تفریح مدارس از موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی استفاده نمایند، می‌توانند پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی و خشم دانش آموزان این دوره را کاهش دهند.

اگر چه با توجه به جستجوی نویسندگان مقاله تحقیقی که به تأثیر موسیقی ملایم غیر کلامی ایرانی بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان دوره راهنمایی در ایران پرداخته باشد، یافت نشد، اما با مطالعه تحقیقات انجام گرفته در سایر کشورها نیز پی به این مسأله می‌بریم که در اکثر مطالعات به تأثیر موسیقی‌های تند و خشن بر افزایش پرخاشگری افراد در سنین مختلف پرداخته شده است و کم تر به کاربرد موسیقی‌های ملایم بر کاهش پرخاشگری توجه شده است. اما اگر بخواهیم نتایج این تحقیق را با سایر تحقیقات مقایسه کنیم می‌توانیم نتایج حاصل از فرض‌های اول، دوم و سوم این تحقیق را به صورت معکوس با نتایج پژوهش انجمن روانشناسی آمریکا (۲۰۰۳)، کرومی (۱۹۹۸)، پایلا و همکاران (۲۰۰۲) هم سو دانست. به عبارت دیگر در این پژوهش‌ها نتایج نشان می‌دهد که موسیقی - های خشن و تند (یا موسیقی‌های تصویری خشن) باعث افزایش پرخاشگری می‌شود. اما نتایج فرض‌های اول، دوم و سوم پژوهش حاضر نشان دهنده این است که موسیقی ملایم غیر کلامی می‌تواند باعث کاهش پرخاشگری فیزیکی، کلامی و خشم شود.

هم‌چنین نتایج حاصل از سه فرض اول، دوم و سوم این پژوهش با نتیجه تحقیق کاس (۲۰۰۶) مغایرت دارد اما فرض چهارم این پژوهش نتیجه تحقیق کاس (۲۰۰۶) را تأیید می‌کند.

پیشنهاد‌های کاربردی

- تهیه و توزیع نوارها و سی‌دی‌های موسیقی ملایم غیرکلامی ایرانی مناسب برای مدارس.
- استفاده از موسیقی ملایم غیرکلامی ایرانی در ساعات تفریح مدارس.
- بهره‌گیری دبیران ادبیات مدارس راهنمایی از موسیقی ملایم غیرکلامی ایرانی به صورت تلفیقی با برنامه‌های درسی مدارس جهت کاهش پرخاشگری.

منابع

اتکینسون، ریتا ال. اتکینسون، ریچارد سی. اسمیت، ادواردی. ، بم، داریل ج. ، هوکسما، سوزان نولن. (۱۳۷۸). *زمینه روانشناسی هیلگارد (جلد اول)*. ترجمه محمد نقی براهنی، بهروز بیرشک، مهرداد بیک ، رضا زمانی، مهرناز شهرآرای، یوسف کریمی، نیسان گاهان، مهدی محی الدین، تهران: رشد.

برازجانیان، محسن. (۱۳۸۰). *بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی موثر بر پرخاشگری نوجوانان پسر دبیرستانی (مطالعه موردی شهر بوشهر)*. پایان نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه شیراز.

بهشتی، علیرضا. (۱۳۸۷). *هویت کشورهای مسلمان در عصر جهانی شدن*. برگرفته از سایت:

www.kalemeh.net

عارفی، مژگان. (۱۳۷۸). *بررسی پرخاشگری ارتباطی و رابطه آن با سازگاری عاطفی-اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر شیراز*. پایان نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه شیراز.

کاپلان، هارولد، و سادوک، بنیامین. (۱۳۷۸). *چکیده روانپزشکی بالینی*. ترجمه نصرت ا... پور افکاری، تهران: آزاده.

کاظمی، مجید. انصاری، علی. ... توکلی، محمد. کریمی، سیما. (۱۳۸۲). تأثیر آوای قرآن کریم بر بهداشت روان دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱، ۵۲-۵۷.

ملکیان، مصطفی. (۱۳۸۷). *اسلام و جهانی شدن*. برگرفته از سایت: www.kalemeh.net.

- American Psychological Association (APA). (2003). *VIOLENT MUSIC LYRICS INCREASE AGGRESSIVE THOUGHTS AND FEELINGS, ACCORDING TO NEW STUDY*. available at: <http://www.apa.org/releases/violentsongs.html>
- Bottery, Mike. (2006). Education and globalization: redefining the role of the educational professional. *Educational Review*, 58(1), 95-113.
- Cambridge, James, Thompson, Jef. (2004). Internationalism and globalization as contexts for international education. *Compare*, 34(2), 161-175.
- Coss, Shaleen L. (2006). *THE EFFECTS OF HEAVY METAL MUSIC ON AGGRESSION IN COLLEGE STUDENTS*. usa, Missouri Western State University, , available at : <http://clearinghouse.missouriwestern.edu/manuscripts/194.asp>
- Cromie, William J. (1998). *Music Videos Promote Adolescent Aggression*, usa, harvard university, , available at <http://www.hno.harvard.edu/gazette/1998/04.09/MusicVideosProm.html>
- Morey, Ann. I. (2004). Globalization and the emergence of for-profit higher education. *Higher Education*, 48, 131-150.
- Papalia, Diane E., and Wendkos Olds, Sally, and Duskin Feldman, Ruth. (2002). *A Child's world : INFANCY THROUGH ADOLESCENCE (Ninth Edition)*. USA, New York: Mc Graw-Hill Companies.